

ja s'havia format un derivat **cardenilera*, metatitzat en **cardaliner* 'polleguera' (ço potser un galze pel qual llisca una rodeta del pern o golfo?): «*cardenal* vol aytant dir que axí con la porta està e roda en la *cardaliner*, lo sol està e roda en aquests quatre sig-⁵ nes, segons la sciència natural» en un dels dos, mentre que l'altre dóna un passatge enterament igual, sense altra diferència que posar *cardinal* en lloc de *cardenal*, i *polleguera* en lloc de *cardaliner*. La forma *cardinal* amb -i- mantinguda amb valor d'adjectiu, com a terme¹⁰ de ciència (matemàtica, teològica, etc.), ja en Llull (*virtuts cardinals*); aritmètic: «--- dels altres nombres *cardinals*», OPou (*ThPu.*, 97).

DERIV.: *Cardenalat* [Llull]; *cardenalici*. *Incardinar*; *incardinació*.

Per als antics *cardenal* 'equimosi' i *cardenet* 'verdet', veg. DCEC (I, 681a35, 41, s. v. *CARDENO*).

Cardener, V. *card* *Cardenil*, V. *cardenal* *Cardença*, V. *credença*, *creença* (CREURE) *Carder*, *cardera*, V. *card* *Carderola*, V. *cadenera* *Cardet*,²⁰ *-etes*, V. *card* *Cardiac*, V. *cor* *Cardiga*, *cardigàs*, *cardigassa*, *cardigot*, *cardiguera*, V. *card* *Cardimoni*, V. *cardamom* (CARD) *Cardina*, V. *cadenera* *Cardinal*, V. *cardenal* *Cardinaril*, V. *cardenal* *Cardinxa*, *cardó*, *cardot*, V. *card*²⁵

CAREI, del taïno de Santo Domingo, transmès pel castellà, on ja es troba des de 1515; veg. DCEC, s. v. *carey*.

Carejar, V. *cara*

CARENA, 'quilla d'una embarcació', del ll. CARINA id.; en els sentits de 'aresta o línia culminant entre els dos vessants d'una teulada, d'una serra o entre solc i solc', sembla ser pròpiament el resultat d'una comparació de la gent de mar entre l'aresta carenada de llurs cases i la quilla de l'embarcació capgirada quan «mostra carena» a la platja o la mestrança per tal que l'adobin o calafatin; totes les llengües romàniques presenten en aquest mot una forma amb Ē, o sigui una base *CARĒNA, no ben explicada, probablement ja existent en llatí vulgar i potser deguda a una vella variant dialectal itàlica. □ 1.ª doc.: en l'acc. pròpia, S. XIII; en l'altra, Ss. XVII o XIX i una vegada ja el 1354.

«Com lo senyor començarà de fer la nau --- deu dir --- quant haurà en pla, e quant haurà en sentina, e quant obrirà, e quant haurà per *carena*», *Consolat de Mar*, cap. 2, p. 50; «féu donar tants grans lats al leny que tota la *carena* mostrava vers la mar», Desclot (en la narració de la batalla naval on esfondraren la nau capitana dels angevins); «la *carena*: carina» llista de les parts dels vaixells, OPou (*ThPu.*, 69). Avui se sent més *quilla*, almenys en la major part de la costa continental; però la *karēna* és encara terme tant o més viu entre els pescadors valencians: al Perelló de l'Albufera, p. ex. (1962).

Els problemes romànics plantejats per aquest mot ja van ser ben estudiats en el DCEC (I, 682-3), article⁶⁰

carena, al qual remeto. L'it. *carēna*, el fr. *carène*, l'oc. i cast. *carena*, el port. *querena*, coincideixen tots a partir d'una base amb Ē en lloc de la Ī del ll. CARINA. Es pot descartar el recurs d'explicar-ho per un fenomen de fonètica local del genovès: 1.^r perquè una expansió general d'un detall fonètic, d'extensió tan localitzada com una pronúncia genovesa, i de caràcter tan modest dins el conjunt italià, és ja increïble; 2.ª la constància de la *e*, en català des del S. XIII, en Desclot i el *Consolat*, i també des dels orígens literaris en tota la Romània, fa suposar que això ja venia del llatí vulgar; 3.^r, com va indicar Schuchardt (*Litbl.* XIV, 19), el ky. *cerwyn*, manlleu del llatí, coincideix a postular una base amb Ē en llatí des del temps de l'Imperi romà. Per a la gent familiaritzada amb el nostre món muntanyenc l'accepció més coneguda avui de *carena* és la de 'línia divisòria entre els dos vessants d'una muntanya, serrat o serralada'. I és curiosa la semblança d'això amb el grec homèric *κάρηνα* «sommets», «citadelles» (Benveniste, *Origines de la Form. des noms en Indo-Eur.*, p. 11; Boisacq, *Dict. Étym. de la L. Gr.*; Pokorny, *IEW*, 575.9). Després que s'ha parlat molt d'explicar la Ē del romànic CARENA sense haver donat una explicació que acontentés a tothom, ens preguntem si això no hi donaria un desllorigador: ¿no hi hauria una influència del mot grec o de quelcom no grec però afí a aquest mot, que en la hipòtesi que l'acc. 'carena de muntanya' existís des del principi,¹ hagués influenciat el mot en aquest sentit i alhora en l'altre?

També aquesta idea seria poc raonable no rebutjar-la. I sense escrúpols: encara que el mot grec hagués estat general — que de fet no fou més que el «plurale tantum» d'un arcaisme dialectal corresponent a l'àtic *κάρων* 'cim' i el matís no és el d'*aresta culminant' perquè estrictament era plural d'un mot que significava 'cap, testa' — és subvertir l'ordre històric del valor dels mots: 'carena de serra', sentit resultant d'una metàfora moderna, exclusivament catalana i de terra endintre, rebent una influència que hauria alterat la forma de l'altre significat, únic atribuïble a l'Antiguitat i al conjunt romànic,² o sigui al llatí vulgar.

Però podríem encara rumiar, si no ens ho tragués del cap la naturalitat de l'explicació metafòrica. El punt de partida és el de les casetes dels pescadors, o marins de terres costeres, amb la nau que «mostra carena»: la comparació de llurs teulades amb la figura de l'embarcació capgirada en la platja era d'una perfecta naturalitat (cf. també el que dic, infra, de *carenejar*). I la mateixa literatura en la nostra llengua ens mostra la menció de la nau en aquesta posició amb significativa recurrència: ho hem vist ja en el passatge de Desclot; «Y axí forçat, mostra *carena* o prest tabuca», *Somni de Joan Joan*; i ja un parell de vegades almenys en la novella de Joanot Martorell: «més baix del timó, en totes les naus, trobareu grosses anelles de ferro, per ço com volen mostrar *carena* o volen spalmar ---» (ed. Ag. I, 323), «ornaren 27 naus --- e a la entrada de la caesma ne trameteren quatre --- faent demostració que volien allí adobar e mostrar *carena*» (capí-